

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA AUTENTIK MATERIALLAR ORQALI O'QUVCHILARNING INGLIZ TILIDA O'QISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Umarova Umida Tulkunovna

Umida033@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda umumiy o'rta ta'lim maktablarida ingliz tilini o'qitish jarayonida autentik materiallardan foydalanish orqali o'quvchilarning o'qish kompetensiyasini rivojlantirish masalasi yoritiladi. Autentik materiallarning didaktik imkoniyatlari, ularni tanlash mezonlari hamda o'qish darslarida qo'llash metodlari tahlil qilinadi. Shuningdek, matn mazmunini tushunish, asosiy va ikkilamchi axborotni farqlash, kontekst asosida yangi so'zlar ma'nosini aniqlash va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: autentik materiallar, ingliz tili, o'qish kompetensiyasi, matn bilan ishlash, o'qib tushunish, umumiy o'rta ta'lim, interfaol metodlar, tanqidiy fikrlash.

Kirish

Bugungi kunda xorijiy tillarni o'qitish jarayonida o'quvchilarning amaliy til ko'nikmalarini rivojlantirish, ularni mustaqil axborot izlash va turli manbalardagi ma'lumotlarni tushunishga o'rgatish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, ingliz tilida o'qish kompetensiyasini shakllantirish o'quvchilarning nafaqat til bilimlarini, balki tahlil qilish, taqqoslash, xulosa chiqarish va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi.

An'anaviy darslarda ko'pincha darslikdagi maxsus tuzilgan matnlardan foydalaniladi. Bunday matnlar ta'lim maqsadlariga moslashtirilgan bo'lsa-da, real hayotda uchraydigan til birliklari, matn uslublari va axborot shakllarini to'liq aks ettirmasligi mumkin. Shu sababli ingliz tilini o'qitishda autentik materiallardan foydalanish alohida metodik ahamiyatga ega.

Autentik materiallar dastlab til o'rgatish uchun maxsus yaratilmagan, balki real hayotda axborot almashish, muloqot qilish yoki muayyan maqsadga erishish uchun tayyorlangan materiallardir. Ularga gazeta va jurnal maqolalari, e'lonlar, menyular, xaritalar, yo'riqnomalar, veb-sahifalar, reklama matnlari va ommabop axborot materiallari kiradi¹.

Asosiy qism

¹ Nuttall, C. *Teaching Reading Skills in a Foreign Language*. 3rd ed. Oxford: Macmillan, 2005.

Autentik materiallardan foydalanish o'quvchilarni ingliz tilining tabiiy qo'llanishi bilan tanishtiradi. Bunday matnlarda kundalik hayotga xos iboralar, turli uslubiy vositalar va real kommunikativ vaziyatlar aks etadi. Natijada o'quvchilar ingliz tilidagi matnlarni faqat tarjima qilish orqali emas, balki ularning mazmunini anglash va kerakli ma'lumotni topish orqali o'rganadilar.

O'qish kompetensiyasi matndagi axborotni tushunish, asosiy g'oyani aniqlash, muhim tafsilotlarni topish, matn qismlari o'rtasidagi mantiqiy bog'lanishlarni anglash hamda muallifning maqsadini tushunish kabi ko'nikmalarni qamrab oladi. Yevropa Kengashining *Common European Framework of Reference for Languages: Companion Volume* hujjatida ham o'qib tushunish turli maqsad va matn turlariga muvofiq rivojlantiriladigan til faoliyati sifatida yoritilgan.

Autentik materiallardan foydalanish samaradorligi ularning o'quvchilarning yoshiga, til darajasiga, qiziqishlariga va dars maqsadlariga mos tanlanishiga bog'liq. Haddan tashqari murakkab matn o'quvchilarda qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Shu sababli matnning hajmi, leksik murakkabligi, mazmuni va madaniy xususiyatlari oldindan tahlil qilinishi lozim.

O'qish kompetensiyasini rivojlantirishda uch bosqichli metodik yondashuvni qo'llash maqsadga muvofiq.

Birinchi bosqich — o'qishdan oldingi faoliyat. Ushbu bosqichda o'quvchilarning mavzu bo'yicha mavjud bilimlari faollashtiriladi, matn sarlavhasi va rasmlari asosida taxminlar bildiriladi. Zarur bo'lgan asosiy so'zlar tushuntiriladi. Masalan, ekologiya mavzusidagi qisqa internet maqolasini o'qishdan oldin o'quvchilarga atrof-muhit muammolari haqida savollar berish mumkin.

Ikkinchi bosqich — o'qish jarayoni. O'quvchilar matnni umumiy mazmunni anglash, muayyan ma'lumotni topish yoki batafsil tushunish maqsadida o'qiydilar. Bunda *skimming* — matnning umumiy mazmunini tez anglash va *scanning* — muayyan ma'lumotni izlab topish strategiyalaridan foydalaniladi. Shuningdek, o'quvchilarga matnning asosiy g'oyasini aniqlash, muhim dalillarni belgilash va notanish so'zlar ma'nosini kontekst asosida taxmin qilish topshiriqlari beriladi².

Uchinchi bosqich — o'qishdan keyingi faoliyat. Ushbu bosqichda matn mazmuni muhokama qilinadi, o'quvchilar savollarga javob beradilar, asosiy fikrni qisqacha bayon qiladilar yoki matndagi ma'lumotlarni boshqa manbalar bilan taqqoslaydilar. Bu faoliyat o'qib tushutilgan axborotni mustahkamlash va undan mustaqil foydalanish imkonini yaratadi.

² Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume*. Strasbourg: Council of Europe, 2020.

Masalan, 8–9-sinf o‘quvchilari bilan “Healthy Lifestyle” mavzusida ishlashda ingliz tilidagi sog‘lom turmush tarziga oid qisqa maqola yoki ommabop axborot sahifasidan foydalanish mumkin. O‘quvchilarga matnning asosiy g‘oyasini aniqlash, sog‘lom turmush tarziga oid uchta tavsiyani topish va o‘z fikrlarini matndagi ma‘lumotlar bilan asoslash vazifalari beriladi. Yakunda o‘quvchilar matn mazmuni yuzasidan kichik guruhlarda muhokama olib boradilar.

Autentik materiallar asosida ishlashda differensial yondashuv ham muhimdir. Til darajasi nisbatan past o‘quvchilarga qisqaroq matnlar, rasmlar, kalit so‘zlar va yo‘naltiruvchi savollar taqdim etilishi mumkin. Til darajasi yuqoriroq o‘quvchilarga esa muallif pozitsiyasini tahlil qilish, matndagi dalillarni baholash va turli manbalardagi ma‘lumotlarni taqqoslash topshiriqlari beriladi³.

O‘quvchilarning natijalarini baholashda matnning asosiy mazmunini tushunish, kerakli ma‘lumotni topish, xulosa chiqarish, kontekstdan foydalanish va fikrni asoslash mezonlarini hisobga olish tavsiya etiladi. Baholash mezonlarining oldindan tushuntirilishi o‘quvchilarga o‘z o‘qish strategiyalarini ongli ravishda rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, autentik materiallardan maqsadli foydalanish umumiy o‘rta ta‘lim maktablarida ingliz tilida o‘qish kompetensiyasini rivojlantirish uchun muhim metodik imkoniyatlar yaratadi. Bunday materiallar o‘quvchilarni real hayotda qo‘llanadigan til bilan tanishtiradi, matn mazmunini anglash, asosiy axborotni ajratish, kontekst asosida so‘z ma‘nosini aniqlash va mustaqil xulosa chiqarish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Ularning samarali qo‘llanilishi uchun materiallarni o‘quvchilarning yoshiga va til darajasiga mos tanlash, o‘qishdan oldingi, o‘qish jarayonidagi va o‘qishdan keyingi faoliyatlarni izchil tashkil etish hamda aniq baholash mezonlaridan foydalanish zarur. Mazkur metodik yondashuvni muntazam qo‘llash o‘quvchilarning ingliz tilidagi matnlar bilan mustaqil ishlash imkoniyatlarini kengaytirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume*. Strasbourg: Council of Europe, 2020.
2. Nuttall, C. *Teaching Reading Skills in a Foreign Language*. 3rd ed. Oxford: Macmillan, 2005.
3. Berardo, S. A. *The Use of Authentic Materials in the Teaching of Reading*.

³ Nuttall, C. *Teaching Reading Skills in a Foreign Language*. 3rd ed. Oxford: Macmillan, 2005.